

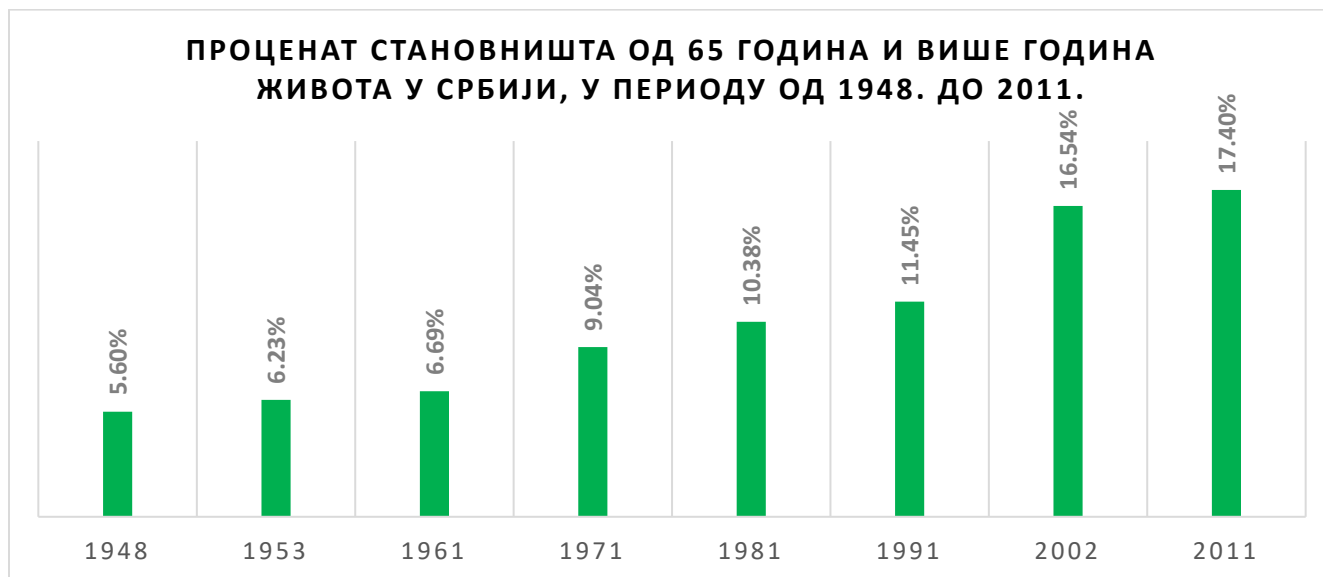
DISCOVERING
EUROPEAN
NEIGHBOURS IN
THE 3RD
AGE

Упознајмо европске суседе у трећем добу!

СОЦИО – ЕКОНОМСКИ ПОДАЦИ О СТАРИМ ЉУДИМА У СРБИЈИ

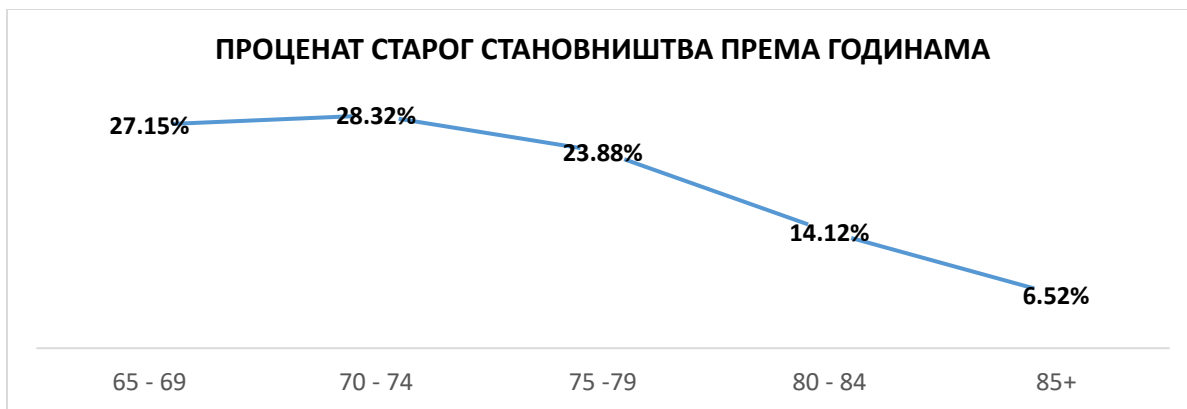
Према попису из 2011. године, у Србији живи 1.250.316 особа старијих од 65 година живота. Процентуално, удео најстаријег становништва у општој популацији Србији је 17,4%. Жене су бројније и чине 57,8% популације старих. Жене старије од 65 година чине 19,6% жена у Србији.

Извор: Републички завод за статистику <http://publikacije.stat.gov.rs/G2015/Pdf/G20154007.pdf>

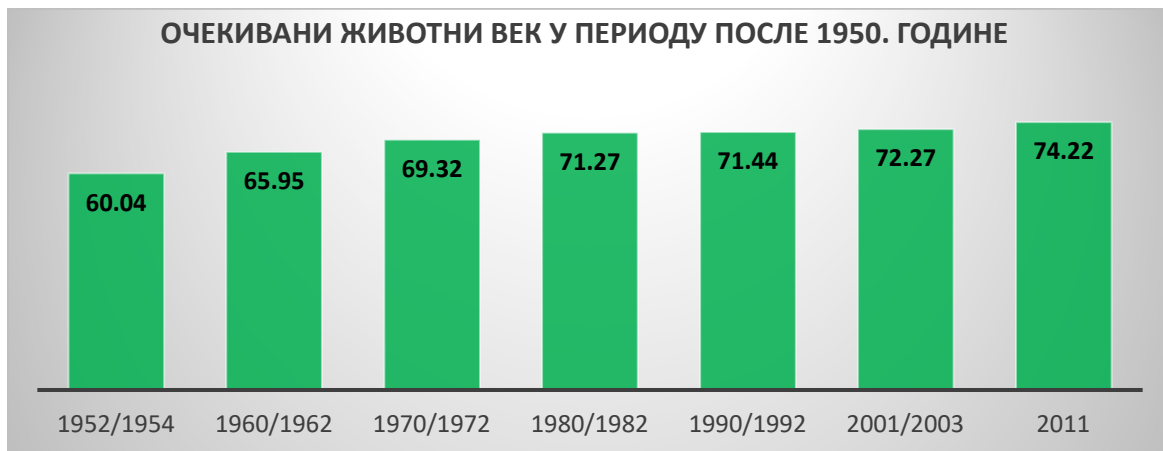
Када је реч о популацији старих, међу њима су најбројнији су они који имају од 70 до 74 година живота и чине 28,32% популације старих. Затим, по учешћу у популацији старих, 27,15% популације старих чине особе које имају од 65 до 69 година живота. Најмање, 6,52% популације старих чине особе које имају 85 и више година живота. У свим реченим генерацијским групама бројније су жене.

Када је реч о мушкој популацији старих, најбројнији су мушкарци који имају од 65 до 69 година живота и они чине 29,36% мушке популације старих. Међу женама, највише, 27,69% популације старих, јесу жене које имају од 70 до 74 године живота.

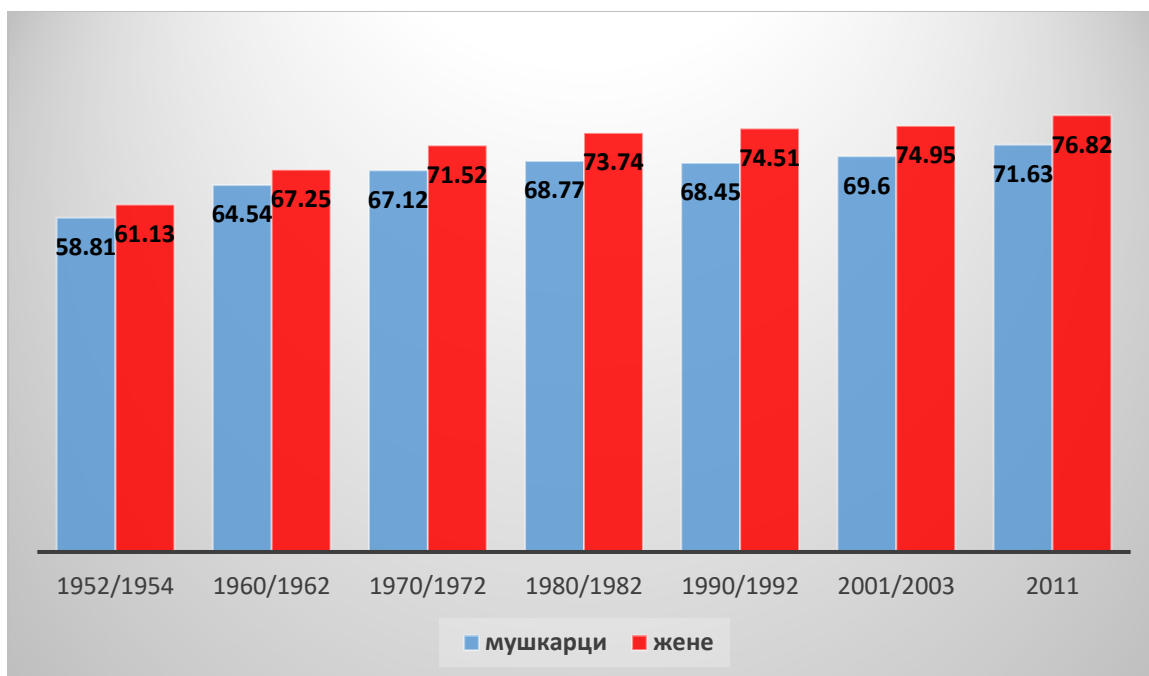

Извор: Републички завод за статистику <http://publikacije.stat.gov.rs/G2015/Pdf/G20154007.pdf>

У Србији, према статистичким подацима, очекивани животни век је 74,22 године. Код мушкараца, очекивани животни век је 71,63 године, док је код жена очекивани животни век 76,82 година. Половином 20. века очекивани животни век био 60,04 година. Пораст очекиваног животног века се објашњава смањењем морталитета и деце и старих лица, као и побољшањем здравља старих особа.

Извор: Републички завод за статистику <http://publikacije.stat.gov.rs/G2015/Pdf/G20154007.pdf>

Извор: Републички завод за статистику
<http://publikacije.stat.gov.rs/G2015/Pdf/G20154007.pdf>

Здравствена заштита старих људи у Србији регулисана је „Законом о здравственој заштити“ и „Законом о здравственом осигурању“. Према овим законима држављани Србије старији од 65 година живота имају права на здравствену заштиту без обзира да ли примају пензију или не. Уколико не примају пензију, право на здравствену заштиту остварују преко члана породице који је осигуран у Републичком здравственом фонду.

Здравствену заштиту стари остварују у домовима здравља. Домови здравља обезбеђују изабраног лекара - специјалисту опште медицине, кућно лечење и негу, хитну медицинску помоћ и патронажну службу.

Старачка домаћинства чине 17,47% свих домаћинстава у Србији. Међу старачким домаћинствима 64% су самачка домаћинства. Најчешће у самачким домаћинствима живе особе старије од 80 година живота.

Око 20% становника који имају више од 65 година живи у домаћинствима у којима домаћинство води млађа особа. Удео породичних домаћинстава у којима живи бар један члан старији од 65 година јесте највиши у оним породицама у којима је особа на коју се води домаћинство старости од 30 до 64 година. Претпоставља се да је углавном реч о домаћинствима у којима старије особе живе са својом децом, вероватно услед финансијске ситуације која је отежавала одвајање деце у засебна домаћинства.

У 93,56% случајева, у старачким домаћинствима стара лица јесу и власници станова у којима живе. Ови наши суграђани су, углавном, током свог радног века у доба социјализма успели и да реше своје стамбено питање. Тек 6,44% старих особа не поседује некретнине, већ су станују као подстанари, у становима под закоупом, код родбине или у домовима за стара лица.

„Закон о социјалној заштити“ дефинише стандарде квалитета услуга домског смештаја. У Републици Србији, услуге домског смештаја се углавном пружају одраслим и старијим лицима са навршених 65 година живота која услед ограничених способности имају тешкоће да живе самостално, без целодневне подршке, неге или надзора.

Република Србија је оснивач 57 домова за одрасла и стара лица. Осим њих, регистровано је 229 приватних домова за одрасла и стара лица. Према подацима из 2015. године, у установама за одрасле и старије чији је оснивач држава, смештено је 9.566 корисника који имају више од 65 година живота. Међу њима је највише оних од 80 до 89 година живота. Међу њима су, опет, најбројније жене. Оне чине 65% корисника установа социјалне заштите. Најчешће је реч о удовицама. Две трећине корисника у државним домовима за одрасла и стара лица јесу пензионери. Стручне препоруке су да се поштује близина сталног пребивалишта те 74% особа у домовима јесу они чије је и пријављено место пребивалиште у близини дома.

Када је реч о разлозима за домски смештај, у 46,6% случајева особе су се у дом сместиле због тога што имају потешкоће у свакодневном функционисању услед старости и/или болести. То су особе којима је, углавном, неопходна континуирана подршка у обављању основних активности у свакодневном збрињавању. У 15% случајева, особе су се сместиле у дом зато што породица није у могућности да о њима брине.

Пар из геронтолошког центра у Сомбору. Фото: Марија Јанковић

Према „Закону о о пензијском и инвалидском осигурању“ из 2015. године право на пензију се може остварити са напуњених 65 година живота и остварених 15 година радног стажа или са 45 година радног стажа без обзира на године живота. Жене право на старосну пензију (уз услов од најмање 15 година радног стажа) могу остварити и пре 65. године живота али Закон предвиђа постепено повећање старосне границе за жене тако да до 2032. године дође до изједначавања услова за остваривање пензије жена и мушкараца.

Пензија се може стећи и у случају смрти супружника или блиског сродника који је испунио/ла услове да је или већ остварио/ла право на пензију, имао/ла услове за остваривање старосне, превремене или инвалидске пензије имавши најмање пет година стажа осигурања.

У укупној популацији старих, 86,96% особа прима неку врсту пензије. Према подацима Републичког фонда за здравствено и инвалидско осигурање, мало више од 50%

свих пензија јесу старосне. Међу пензионерима који су већ остварили право на пензију 13,72% јесу особе које имају између 60 и 64 године живота. Удео особа старијих од 65 година у укупном броју пензионера је 63,77%.

Извор: Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Републике Србије

У јулу 2020. године просечна пензија износила је 27.775,00 динара, односно 237,39 еура. Највишу просечну пензију имају они који су били запослени у државним службама и предузећима. У овој групипросечна пензија у јулу 2020. године је износила 253,64 еура. Пензионерима који су током радног века обављали самосталне делатности у јулу 2020. године просечна пензија је износила 231,07 еура, док је су пензионисани пољопривредници у просеку примали пензију у износу од 101,50 еура.

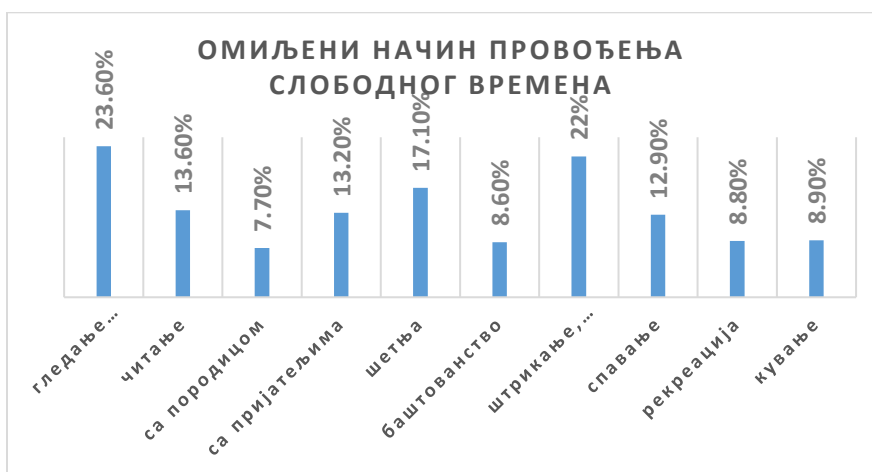
Око 15% старијих од 65 година су издржавана лица. Међу њима су најбројније особе које имају више од 90 година живота.

Иако су пензије мале, тек је 4,4% особа старијих од 65 година живота је радно активан. Најчешће, радно активне јесу особе које имају између 65 и 69 година живота. У 64,93% случајева, реч је о мушкарцима који су радни ве провели бавећи се пољопривредом и шумарством. На другом месту занимања у којима мушкарци остају радно активни и после пензионисања су они који су обављали стручне послове или су се бавили уметношћу. Међу женама, по пензионисању радно активне најчешће остају жене које су се бавиле једноставнијим занимањима попут шивења и кројења.

У Србији тек 7,8% старих волонтира у неким организацијама а 7,2% би желело да се волонтерски ангажује. Они који су волонтерски ангажовани, обично волонтирају у удружењима пензионера и Црвеном крсту. Међу сениорима који имају жељу за волонтирањем, најмање је оних који би волонтирали у установама културе, геронтолошким центрима, хуманитарним организацијама и дечијим установама. Међутим, 84,2% сениора нити се бави волонтерским радом нити то жели углавном сматрајући да су за радног века већ учинили доста.

Своје слободно време старији грађани Србије проводе релативно пасивно. Најчешће, време проводе у дружењу са породицом и пријатељима. Осим тога, 23,6% сениора истиче да у слободно време воле да гледају телевизију и слушају радио. Око 54% старих проведе три до пет сати дневно гледајући телевизију. На телевизији старији грађани Србије најчешће гледају политичко – информативне емисије, затим музичке емисије, филмове и ТВ серије.

Жене више воле да гледају телевизију, да одлазе на културне догађаје, код пријатеља/пријатељице на разговор и породична окупљања. Око 22% сениорки се у слободно време бави штрикањем, хеклањем, везом и кројењем. Мушкарци више воле да читају новине, часописе и књиге, али и да иду у угоститељске објекте.

Извор: Завод за проучавање културног развика

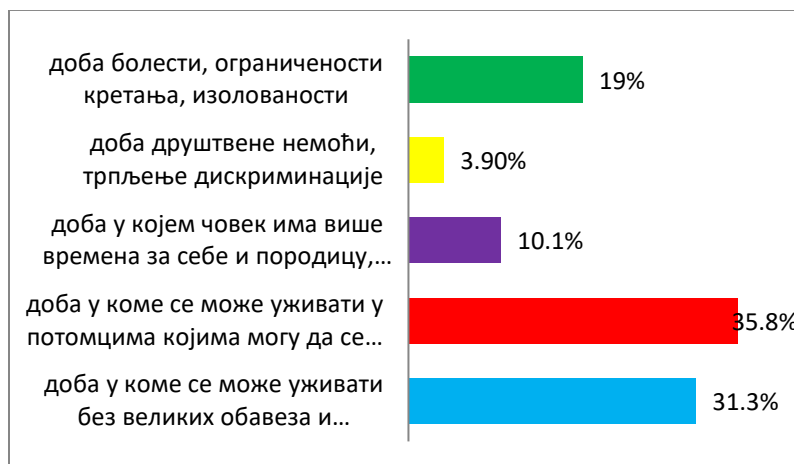
Старост може бити и доба дискриминације због година. У Србији, пак, 74% особа старијих од 65 година истиче да се због својих година не осећају дискриминисаним. Међу онима који су се пожалили на дискриминацију због старости највише је оних који имају између 75 и 84 године, а углавном је реч о женама.

По питању виђења старости, 36% грађана Србије старијих од 65 година сматра да је старост доба у којем човек може да ужива у потомцима којима ће пренети своја искуства и знања. Мишљење да је старост период у коме човек може да ужива без великих обавеза и да се посвети себи дели 31 % старијих грађана Србије.

Старост може бити и доба усамљености. Грађани Србије који старији од 65 година, 42,4% њих, истиче да им недостаје друштво, а 21,3% њих сматра да су искључени из друштва. Међу старијим грађанима Србије 46,4% је оних који истичу да њихова интересовања и идеје не деле људи који их окружују, а 22,3% истиче да ни са ким нису блиски.

Обзиром на здравствене прилике, 39% старих у Србији истиче да им здравствено стање омогућава нормалан свакодневни живот. Ипак, 32,3% старих у Србији истиче да им здравствено стање донекле утиче на свакодневне активности. Међу старима у Србији,

16,1% сматра да им здравствено стање ретко омета свакодневни живот, док 12,3% сматра да их здравствено стање у потпуности омета у обављању свакодневних животних активности.

Шта је старост за старе људи у Србији?

Извор: Завод за проучавање културног развитака

„Основни закон о образовању“ донет 1958. године је успоставио обавезно основно образовање у трајању од осам година. Када је реч о образовној структури старих у Србији, 9,25% сениора је без школе, док 37,52% нема завршену основну школу. Стари који су завршили средњу школу чине 23,1% сениора у Србији. Школске циклусе од основног преко средњег до вишег и високог образовања углавном су прошли сениори који имају између 65 и 69 година.

Садашњи „Закон о образовању одраслих“ наглашава да је образовање одраслих саставни део образовног система Републике Србије. образовање одраслих се сматра образовним сегментом који обезбеђује целоживотно образовање те стицање вештина и компетенција неопходних за лични и професионални развој, рад и запошљавање, као и друштвено одговорно понашање. Како би се овај закон имплементирао, Република Србија је формирала Тело за акредитацију јавно препознатих организатора образовања одраслих. Ово тело ради при Агенцији за стицање квалификација чији је задатак да се стара о квалитету образовних програма те имплементира процедуре за добијање лиценци. Неки од акредитованих центара за образовање одраслих из Србије су чланови Европске мреже за образовање одраслих.

Међутим, према подацима из 2012. године, 88,2 % старијих грађана не похађа ни један едукативни курс јер нема жељу да учествује у таквим активностима. Ипак, 9,0 % је изразило жељу за похађањем едукативних курсева. Реално, само је 2,6% сениора у тренутку истраживања похађало или завршило неки од едукативних курсева. Најчешће је реч о рачунарским курсевима и курсевима страних језика.

Јасна Јоксимовић предаје о историји уметности у Центру за перманентно образовање и културу „Божидарац 1947“ у Београду. Фотографија из личне архиве Јасне Јоксимовић

У Србији, 33% сениора никада није мењало место боравка, тј. и даље живе тамо где су рођени. Међу 67% сениора који јесу мењали место боравка већина су они који су се доселили у Београд и Војводину углавном из других крајева некадашње Југославије. Већина досељеника у Београд је ту дошла у потрази за послом док су били млађи. У Војводини велики број досељеника нарочито из Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске је дошао у процесу колонизације која је почела 1945. године, Такође, у Војводини и Србији населили су се и избегли и прогнани токо ратова на простору некадашње Југославије током '90-их година 20. века. Особе у трећем добу немају нарочиту жељу да промене место боравка. Ипак, подаци из 2019. године показују да се више од 10.079 грађана Србије старијих од 65 година одлучило да емигрира из Србије. Претпоставка је да се већина на тај корак одлучила да би били ближи својој деци која су отишла из Србије. Међутим, од 2000. године се бележи и већи број старијих особа које се досељавају у Србију. Већина њих јесу особе које су радни век провеле у иностранству решивши да, по пензионисању, старост проведу у крају из кога су потекли.